

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра англійської мови

ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

МАТЕРІАЛИ

III-го науково-методичного семінару

(Київ, 27 березня 2015 року)

Київ – 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра англійської мови

ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

МАТЕРІАЛИ

III-го науково-методичного семінару

(Київ, 27 березня 2015 року)

Київ – 2015

ЗМІСТ

Кнодель Л. В.

ІДЕАЛ ПЕДАГОГА В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ 7

Ольшанський Д. В.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ІНШОМОВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ 14

Скуратівська Г. С.

ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛІЙСЬКОГО
ПИСЕМНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО
СПІЛКУВАННЯ 21

Чернігівська Н. С.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ БАГАТОПРОФІЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ 29

Солдатова Л. П.

ОПТИМАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ «МОВИ ПЕРВИННОЇ
СОЦІАЛІЗАЦІЇ» ПРИ НАВЧАННІ «МОВИ ВТОРИННОЇ
СОЦІАЛІЗАЦІЇ» У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ 36

Громова Н. С.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 42

Поліщук Н. П.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В
КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ 50

Сергєєва О. П.

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ЧАС ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН 55

6. Gardner R. C. Social Psychology and Language Learning. – London: Edward Arnold. – 1967. – P. 234-235.
7. Gardner R. C., P. E. Tromblay. On motivation, research agendas, and Theoretical frameworks. The Modern Language journal . – №78(3). – 1994. – P. 359-68.
8. Louden W. Collegiality, curriculum and educational change. Curriculum journal. – № 2 (3). – P. 361-73.
9. Smith P., Boulron M. The impact of co-operative groupwork on ethnic relations in middle school. School Psychology International. – 1993. – P. 21-42.

Ольшанський Д. В.
кандидат педагогічних
наук, доцент, завідувач
кафедри англійської мови
Гуманітарного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ІНШОМОВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, а також громадянського суспільства і демократії в Україні особлива роль відводиться професійній підготовці фахівців у сфері масових комунікацій. Серед низки вимог, що висуваються до професійних умінь майбутніх журналістів, є їхня готовність до міжкультурного спілкування у своїй галузі і, як наслідок, володіння ними іноземними мовами для виконання певних професійних завдань. Ефективна професійна діяльність сучасного журналіста передбачає високий рівень загальної мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій іноземною мовою, а також готовність до виконання специфічних мовленнєвих завдань усної комунікації (інтерв'ю, презентації, репортажі), а також писемної (публікації, ділове листування тощо). Необхідно підкреслити, що роль писемної комунікації як складової загальної мовленнєвої компетенції фахівця потребує нового осмислення. Традиційно в шкільній та університетській теорії і практиці навчання іноземних мов писемна мовленнєва діяльність була підпорядкована більш пріоритетним цілям навчання, насамперед, тим, що

пов'язані з формуванням і розвитком умінь усного мовлення іноземною мовою [1]. Але у зв'язку з підвищенням ролі електронних засобів масової комунікації у суспільстві ці традиційні методичні настанови вже не виглядають настільки аксіоматично. На порядок денний дедалі більше висувуються потреби майбутніх журналістів в ефективному оволодінні ними різними видами комунікативно-орієнтованого читання науково-технічної, науково-популярної, художньої літератури; формування вмінь у виконанні комунікативних завдань професійного напрямку – підготовки публікацій, написання есе, статей, відгуків, звітів тощо.

Проблема формування умінь іншомовної мовленнєвої компетенції майбутніх журналістів завжди посідала одне з центральних місць як в методиці викладання іноземних мов у ВНЗ, так і в контексті теорії і практики професійного навчання [2]. Водночас, в контексті нових запитів суспільства і освіти, а також у зв'язку з конструюванням змістом освіти на компетентнісних засадах та з огляду на об'єктивні потреби в урахуванні міждисциплінарних зв'язків у системі професійної підготовки журналістів ця проблема вимагає додаткового аналізу, постановки нових завдань та пошуку необхідних ефективних інструментів для їх виконання.

Відповідно до навчального плану спеціальності «Журналістика» студенти вивчають дисципліну «Іноземна мова» (англійська), починаючи з 1-го курсу. Відповідно до шкільного програми та Рекомендацій з мовної освіти Ради Європи випускники ЗНЗ по закінченні шкільного курсу навчання повинні оволодіти рівнем B1+ або Intermediate. Цей рівень передбачає низку вимог до знань, умінь і навичок у володінні аспектами мовної системи та видами мовленнєвої діяльності (тобто мовної та мовленнєвої компетенції), і також соціокультурної компетенції. Ці якісні та кількісні параметри детально і чітко зафіксовані в шкільній програмі, і на них орієнтуються усі учасники навчального процесу. Проте, не зважаючи на ці документально затверджені показники і характеристики, за нашими спостереженнями, студенти 1-го курсу спеціальності «Журналістика» мають значні розбіжності в індивідуальному рівні володіння мовою, і це пов'язано з різними об'єктивними чинниками. Серед цих чинників те, що студенти закінчували різноманітні типи ЗНЗ, мають різну щільність спілкування, досвід комунікації за кордоном, мовних школах та на заняттях з репетитором, нееквівалентний рівень мотивації тощо. Розкид в знаннях і уміннях – від початкового рівня (як це не парадоксально звучить) до достатньо високого. Цікаво, що навіть у тих студентів, які належать до останньої категорії (тобто з відносно високим рівнем), є завжди певні специфічні прогалини, пов'язані з тим чи іншим аспектом мови чи видом

мовленнєвої діяльності. Характеризуючи усереднений рівень писемної мовленнєвої компетенції студента, необхідно звернути увагу на наступні моменти:

- недосконалість писемного мовлення внаслідок недостатньо сформованих навичок самостійної роботи, схильність студентів до компіляцій і репродуктивних дій;

- перевага в комунікативному досвіді видів і способів читання, які асоціюються насамперед з оволодінням іншомовною лексикою, граматикою та тестуванням;

- обмеженість продуктивного словникового запасу студентів, недостатнє володіння ними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями письмового мовлення.

З огляду на сказане вище, необхідно звернути увагу на вказані недоліки якнайшвидше для того, щоб закласти міцну базу для ефективного оволодіння мовленнєвими вміннями вже у професійному напрямі. Практика викладання іноземної мови у ВНЗ неодноразово демонструвала, що студенти схильні до компіляцій та репродуктивних дій під час виконання творчих письмових завдань, особливо у зв'язку з наявністю широкого спектру джерел, матеріалів і готових шаблонів в мережі Інтернет. З одного боку, не можна не вбачати в останній обставині потенційної користі для формування професійних умінь і навичок студентів, адже наявність готових зразків не лише полегшує виконання студентами поточних завдань, але й стимулює до якісного їх виконання відповідно до визначених стандартів. З іншого боку, цей чинник перешкоджає значній частині студентів у формуванні навичок і умінь самостійної мовленнєвої діяльності, що врешті-решт може вкрай негативно позначитися на загальному рівні іншомовного писемного мовлення студентів. Якщо викладач не буде максимально заохочувати самостійні писемні висловлювання студентів і не визначить самостійність одним із важливих критеріїв оцінювання їхньої писемної діяльності, прогрес може відбуватися дуже повільно, або зовсім не спостерігатися. На нашу думку, велика кількість і широка номенклатура стандартних письмових завдань, які можна рекомендувати для успішного опанування майбутніми журналістами, містяться в підручниках і посібниках, призначених для підготовки студентів до складання стандартизованих міжнародних скзаменів, таких як *Cambridge FCE*, *Cambridge CAE*, *IELTS* та *TOEFL*. У вказаних матеріалах можна знайти завдання написання статей, відгуків, рецензій, рекламних буклетів, есе тощо. Як правило, для формування у студентів потрібних умінь вже розроблено і представлено численні методичні рекомендації, існують готові зразки для

наслідування, але при цьому залишається значний простір для справжньої творчості і самостійності студентів. Підкреслимо, що заохочення самостійності невідривно пов'язано з апроксимацією щодо помилок студентів, у той час як повна відсутність помилок в їхніх роботах і бездоганне виконання може в багатьох випадках означати факт плагіату. У зв'язку з цим необхідно вказати на те, що в методичній літературі описується ефективний підхід до поетапного формування уміння письмової мовленнєвої діяльності студентів, а саме, *process approach* [3]. Традиційно письмові роботи студентів, як правило, представляють собою кінцевий результат, який підлягає перевірці викладачем на наявність граматичних, лексичних, синтаксичних помилок та недоліків, пов'язаних з розкриттям теми, логікою викладу та структурою роботи. У процесі використання такого підходу були помічені його слабкі місця. Роботи із значним рівнем недосконалості отримують адекватне оцінювання, фіксуються помилки і недоліки, при цьому сама недосконалість констатується, але ніяк не усувається. Авторами ідеї нового підходу було запропоновано поетапне удосконалення письмових робіт студентів в результаті декількох спроб, кожна нова з яких повинна наблизити роботу до певного зразкового стану. Викладач виступає в ролі консультанта, який виступає в ролі співавтора і зацікавлений в тому, щоб останній варіант роботи став найдосконалішим.

Необхідно також сказати про опанування студентами різними способами читання. Традиційно найбільш поширений і закарбований у пам'яті студентів, починаючи зі школи, є вид читання, який в методиці отримав назву вивчаючого. Віддаючи належне цьому виду читання, який без сумніву є ефективним засобом навчання, водночас необхідно зазначити, що для потреб комунікативно-орієнтованого навчання, а також для майбутньої професійної діяльності у загальному обсязі читання повинні переважати такі способи і види цієї діяльності, які мають комунікативний характер, асоціюються не з навчанням мови і тестуванням, а з формуванням мовленнєвих стратегій і практикою мовлення в цілому. Так, необхідно збільшувати питому вагу екстенсивного читання, тобто читання великих обсягів інформації із загальним охопленням змісту прочитаного [4; 5]. Твори художньої літератури, статті газет і журналів представляють матеріал, що є адекватним відповідно поставленим цілям і завданням. Саме за рахунок екстенсивного читання уявляється можливим збільшити практику студентів у рецептивному мовленні, зробити її регулярною і щоденною. Матеріали художньої і публіцистичної літератури презентують широке коло сюжетів і тем для обговорення, зачіпають різні сфери життя і сторони суспільства, містять інформацію для роздумів та формування громадянської позиції. На основі екстенсивного

читання існує можливість запропонувати різноманітні завдання студентам, у тому числі письмові, серед них такі, як написання анотації на прочитану книгу з характеристикою персонажів та описом сюжету, а також творчі завдання, що передбачають використання уяви і фантазії. Говорячи про екстенсивне читання, необхідно звернути увагу на доцільність використання матеріалів художньої літератури. Ми вважаємо, що потенціал художньої літератури дуже часто незаслужено обходять увагою, вважаючи її надто специфічною для потреб навчання іноземної мови і мовлення студентів немовних спеціальностей. Насправді, художня література є дуже ефективним засобом для формування усіх видів компетенцій у тому сенсі, що вона містить непересічні сюжети, які варті читання і обговорення. У творах сучасної художньої літератури містяться зразки сучасного мовлення і відповідних мовних засобів, а деякі твори необхідно вивчати в рамках міждисциплінарних зв'язків та професійного навчання. Зокрема, студентам спеціальності «Журналістика» в Київському університеті імені Бориса Грінченка на заняттях з англійської мови було запропоновано для екстенсивного читання культовий роман-антиутопію Джорджа Орвела «1984», який є об'єктом вивчення у контексті інших профільних дисциплін. Щодо питання про те, чи краще студентам пропонувати оригінальні чи адаптовані версії, відповідь залежить від рівня студентів та завдань, що постають перед учасниками навчального процесу. На нашу думку, оригінальні твори можуть бути запропоновані лише студентам з найвищим рівнем, які вже мають певний досвід читання літератури в оригіналі. В цьому питанні необхідно послуговуватись принципом «Не нашкодь!», оскільки максимальний ефект від екстенсивного читання досягається під час роботи із текстами, лексичний і граматичний рівень яких не перевищує, або трохи нижче рівня самих читачів. Вважаємо, що значна частка позитивного ефекту від читання текстів художньої літератури полягає в їх подальшому обговоренні, а також в порівнянні з їх екранізаціями. У питанні про користь екранізацій художніх творів для потреб навчання іноземної мови ми виходимо з того, що будь-які екранні версії, навіть не найкращі, сприяють популяризації самих творів, дають більший простір для інтерпретацій, забезпечують процес аудіювання автентичного усного мовлення.

Серед інших видів читання, які мають пріоритет для формування умінь професійного мовлення майбутніх журналістів, необхідно зазначити переглядове та ознайомлювальне читання, особливо синтетичного і пошукового характеру, коли навчальне завдання передбачає опрацювання значних і різноманітних масивів джерел, в тому числі електронних.

Переглядове читання, зокрема, передбачає найвищу швидкість у порівнянні з іншими видами, і діяльність студентів базується на пошуку конкретно визначеної інформації або відповіді на певне питання [1]. Журналіст повинен по-перше, швидко і вправно опрацювати велику номенклатуру джерел, за рахунок чого забезпечується коректність та достовірність інформації, а по-друге, бути спроможним ефективно звести інформацію з різних джерел, виділивши головне.

У комунікативному методі навчання активно використовуються популярні та перевірені часом прийоми роботи, які спонукають до вмотивованої мовленнєвої діяльності, зокрема під час інтегрованого навчання мовленнєвої діяльності. У зв'язку з цим слід згадати прийом «мозаїчного читання» (*jigsaw reading*), зміст якого полягає в тому, що студенти спочатку читають різні фрагменти тексту, а на наступних етапах роботи у процесі діалогу повідомляють один одному про зміст прочитаних фрагментів. Цінність цього прийому для комунікативного навчання полягає в ефективній комбінації читання та усного мовлення, що стає можливим завдяки штучно створеній «інформаційній прогалині» (*information gap*). Якщо основним мотивом, що викликає комунікацію, стає існування різних поглядів на проблему, то такий прийом має відповідну назву «прогалина в думках» (*opinion gap*). В стандартизованих екзаменах *Cambridge FCE, Cambridge CAE, IELTS* пропонуються різноманітні тестові завдання з читання, в тому числі завдання множинного і перехресного вибору, завдання підбору заголовків, розташування фрагментів в правильному порядку (*jumbled texts*). Виконання подібних завдань сприяє формуванню мовленнєвої компетенції в читанні, а враховуючи те, що більшість тестів побудовано на основі газетних і журнальних статей, це має вагомий позитивний ефект і на формування професійної компетентності журналістів.

Слід також сказати про необхідність подолання обмеження продуктивного словникового запасу студентів у здійсненні ними писемних висловлювань. Маючи конкретно сформульовані завдання, студенти зіштовхуються з потребою у мовних засобах виразу. Перед викладачем постає завдання ефективного забезпечення студентів активною лексикою, навчити студентів користуватися різними видами словників та тезаурусами. Важливо не допустити ситуації некоректного використання електронних перекладачів, чим часто зловживають студенти, і що зводить на нівець прогнозований позитивний ефект від усієї роботи із самостійного письмового висловлювання. Необхідно створити умови для того, щоб студенти через власний досвід

формували правильний стиль письмових висловлювань, що охоплює граматичні, лексичні і стилістичні особливості письмового мовлення.

Однією із важливих ідей комунікативного навчання письмового мовлення є те, що висловлювання повинні носити ситуативний та адресний характер [1; 6]. Під таким кутом зору листи, написані від імені студентів, повинні бути спрямовані на конкретного і реального адресата, у той час як публікації – повинні бути надруковані або розміщені в мережі Інтернет. Саме так можна максимально позбавитись формалізму, створити міцну мотиваційну базу для спілкування, у тому числі міжкультурного і професійного. На важливих Інтернет порталах, в соціальних мережах є можливість висловити свою думку з приводу багатьох актуальних тем і подій, а для студентів з високим рівнем існує можливість для розміщення повноцінних публікацій.

Отже, враховуючи сказане, наголошуємо на наступних умовах, які дозволять забезпечити ефективний процес формування умінь іншомовного писемного мовлення майбутніх журналістів у контексті їхньої професійної підготовки, а саме:

- 1) Заохочення викладачем самостійних писемних висловлювань студентів, визначення самостійності одним із важливих критеріїв оцінювання їхньої писемної діяльності.
- 2) Використання підходів до поетапного формування уміння письмової мовленнєвої діяльності студентів.
- 3) Активне використання різних видів і способів читання, зокрема, екстенсивного як одного з комунікативно-орієнтованих видів.
- 4) Необхідність подолання обмеження продуктивного словникового запасу студентів у здійсненні ними писемних висловлювань, ефективне забезпечення студентів активною лексикою, навчання студентів користуватися різними видами словників та тезаурусами.
- 5) Активне використання матеріалів оригінальної та адаптованої художньої літератури

Сподіваюсь, що викладені вище теоретичні настанови можуть посприяти процесу навчання іноземних мов майбутніх журналістів та їх професійної підготовки в цілому, а наш досвід стане у нагоді іншим викладачам англійської мови, які викладають на немовних факультетах вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник для студентів вищих закладів освіти // Під ред. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
2. Нагорнюк Л.Є. Формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх журналістів у процесі фахової підготовки. Авт-дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, Тернопіль, 2009. – 19 с.
3. Jeremy Harmer. How to teach writing. Longman. Pearson education limited, 2004. – 154 p.
4. I.S.P. Nation. Teaching ESL/EFL reading and writing. Routledge. New York and London, 2009. – 171 p.
5. Christine Nuttall. Teaching Reading Skills in a Foreign Language. Heinemann, Oxford, 1995. – 235 p.
6. Jack C Richards. Theodore S Rogers. Approaches and Methods in Language teaching. CUP. – 171 p.

*Скуратівська Г. С.
кандидат педагогічних
наук, доцент, доцент
кафедри англійської мови
Гуманітарного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка,*

ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЕМНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ

Характерні риси ділового писемного мовлення виражаються з допомогою таких понять як стиль і жанр мовлення. Стиль професійного писемного мовлення – в основному офіційно-діловий, реалізується в досить численних жанрах, хоч ділове мовлення виражається і в розмовному, і в публіцистичному стилях. В офіційно-діловому стилі виділяють такі істотні для нього екстралінгвістичні та власне мовні риси: точність викладу, що не допускає